

CHRISTINA WAHLDÉN

DE TULPEN
JONGEN

kluitman

*Dit boek wordt opgedragen aan
Willem de Jong
zijn vrouw Riet en hun kinderen Liesbeth en Bastiaan*

*Ter herinnering aan mijn oma en opa
Eva en Einar Steen
en mijn moeder Ulla Nord*

*Deze vertaling is tot stand gekomen door een subsidie toegekend door de
Zweedse Raad voor de Kunsten*

Nur 283/W032201
Bisac JUV016040
© MMXXII Nederlandse editie: Uitgeverij Kluitman Alkmaar B.V.
© MMXVII Tekst: Christina Wahldén
Published in agreement with Koja Agency
Oorspronkelijke titel: *Tulpanpojken*
Nederlandse vertaling: Lammie Post-Oostenbrink
Omslagontwerp: Studio Jan de Boer
© Omslagbeeld: Galya Ivanova / Trevillion Images
Opmaak binnenwerk: Studio L.E.O.

Alle rechten voorbehouden, inclusief het recht van reproductie
in zijn geheel of in gedeelten, in welke vorm dan ook.

Deze uitgave kwam tot stand door bemiddeling van
Sebes & Bisseling Literary Agency te Amsterdam.

kluitman.nl

BIJ KONINKLIJKE BESCHIKKING
HOFLIVERANCIER

**NEEM DEZE WINTER
EEN HOLLANDS MEISJE
OF HOLLANDSE JONGEN
IN HUIS!**

*Advertentie in de Zweedse krant *Sörmlands Nyheter*,*

woensdag 5 september 1945

WIM

Op het treinstation van Nyköping staan heel veel mensen. Ik maak me zorgen. Stel nou dat het gezin bij wie ik ga logeren niet aardig is? Stel je voor dat ze niet van kinderen houden!

Vandaag is het donderdag 18 oktober 1945. Het is laat in de middag en het begint al te schemeren. Het ruikt naar regen en vochtige bladeren.

Opeens staan er een man en een vrouw voor mijn neus. Ze zien er aardig uit. Dat is fijn. Ze geven me een hand en lachen. Ze zeggen iets wat ik niet begrijp. De vrouw heeft haar handtas in de ene hand, in de andere heeft ze een klein bosje herfstbloemen, voor mij. Ik weet niet hoe die bloemen heten. Het is lang geleden dat ik voor het laatst bloemen heb gezien.

Ik wil Guus gedag zeggen. Hij is mijn beste vriend. We hebben de lange reis samen afgelegd. Helemaal van Nederland hierheen. Dwars door Duitsland en Denemarken. Nu ik afscheid van hem moet nemen, word ik verdrietig. We wonen in dezelfde straat in Tiel en spelen vaak samen. Hij is de enige hier die ik ken. Mijn gastouders praten met het gezin waar Guus zal logeren. Ze schrijven iets op een stuk papier. Als Guus wegloopt wordt alles mistig en glanzend door de tranen in mijn ogen. Nu is er niemand meer die kan verstaan wat ik zeg. Nu moet ik mezelf zien te redden.

Er zijn in totaal veertien Nederlandse jongens samen vanuit Landskrona naar Nyköping gereisd. Sommigen moeten nog een stuk verder, zij gaan naar Eskilstuna, anderen naar Rekarne, Låstringe, Katrineholm of Gnesta, maar eerst stoppen we dus in Nyköping. Ik weet niets over deze stad. De naam is lastig uit te spreken. We zijn allemaal zenuwachtig voor de eerste ontmoeting met ons Zweedse gastgezin.

Mijn gastmoeder heeft een hoed op en een mantel aan. Ze ziet er netjes uit en heeft vriendelijke ogen. Ze legt haar hand op haar borst en zegt 'Margareta'. Zo heet ze dus. De man legt een hand op zijn borst en zegt 'Karl'. Die naam is makkelijker uit te spreken dan Margareta. We lachen even samen. Ze leggen allebei een hand op mijn schouder en zeggen 'Wim'.

Margareta, Karl en Wim. Dat zijn wij.

Mevrouw Margareta pakt mijn hand en meneer Karl neemt mijn koffer. We lopen naar hun vrachtwagen. Daar zitten we met z'n drieën dicht op elkaar in de cabine. Het is een mooie auto. Tijdens de oorlog in Nederland reden alleen Duitse soldaten in auto's. Ze pakten al onze auto's en vrachtwagens af. Wij mochten lopen, of als je geluk had, kon je fietsen. Maar ik wil nu niet aan de oorlog denken. Ik zet die gedachte van me af. De auto van meneer Karl glanst van buiten en is warm van binnen. Heerlijk.

Eerst rijden we naar een winkel waar ze vlees verkopen. Mevrouw Margareta en meneer Karl kopen een hele mand vol met verschillende lekkernijen. Ham, pasteitjes, kleine worstjes gewikkeld in vetvrij papier, een pot waar misschien wel jam in zit. Ik krijg al trek als ik alleen maar naar het eten kijk. Van de geuren word ik duizelig. Zo veel eten heb ik al heel lang niet meer gezien. Ik weet niet zo goed hoe ik moet reageren. Ik spreek immers geen Zweeds. Ik lach alleen een beetje. Mevrouw

Margareta en meneer Karl lachen terug. Als we de winkel uitgaan, krijg ik een snoepje van de bediende achter de toonbank. Het smaakt naar honing.

Meneer Karl rijdt Nyköping uit. Het is een stad die ongeveer even groot lijkt als Tiel, of zoals Tiel was voor de oorlog uitbrak, maar het is moeilijk om het precies te zeggen. Mevrouw Margareta en meneer Karl wonen buiten de stad. Na een tijdje rijden we op het platteland. Er zijn veel heuveltjes met bomen, akkers en weilanden met koeien.

Het schemert, maar wat ik kan zien, ziet er keurig uit. Er zitten geen gaten in de weg. De ramen zijn niet kapot. De huizen zijn niet gebombardeerd. Alles lijkt heel. Het lijkt er niet op dat het hier oorlog is geweest. We komen onderweg best veel auto's tegen. Ik moet weer denken aan hoe weinig auto's er tijdens de oorlog in Nederland rondreden.

In de huizen brandt licht. Het ziet er gezellig uit.

De rit duurt heel lang. Ik word een beetje slaperig omdat ik in de warmte tussen mevrouw Margareta en meneer Karl ingeklemd zit. De gasgenerator van de auto broemt lekker. We komen langs een wegwijzer waar *Tystberga* op staat. Dan slaan we af. We rijden door een dorpje. Volgens mij zie ik een paar winkels. De huizen hebben grote tuinen. Aan de rand van het dorp slaan we een smalle weg omhoog in, naar een erf met grind. De vrachtwagen stopt. We stappen uit.

Op de heuvel staat een groot geel houten huis met witte kozijnen. Er brandt licht binnen. Het huis ziet er knus uit.

Aan de ene kant van het huis is een tuin met heel veel appelbomen. Sommige appels zijn al rood. Aan de andere kant zie ik een veld met aardappels en een akker waarop verschillende groentes worden verbouwd. Misschien bonen of wortels. De wind ruikt naar aarde en bladeren. Een eindje verderop staan een paar rode schuren en er staat een buiten-wc, een

gemak noemen ze dat. Ik kan het niet goed zien, want het is nu te donker. Een grote grijze hond komt aanrennen. Hij blaft en ik ben een beetje bang. Maar de hond kwispelt ook met zijn staart, dus hij is vast niet gevaarlijk.

Mevrouw Margareta wijst naar de grijze hond, waarvan de staart omhoog krult, en zegt: ‘Jeppe.’

De hond heet Jeppe. Ik snap het.

Dan wijst ze naar het gele huis en zegt: ‘Fridhem.’

Ik knik. Zo heet het huis. Dat snap ik ook.

We lopen naar binnen, de gang in. Het is er warm en mooi. Mevrouw Margareta roept iets en opeens komen er een heleboel kinderen aangerend.

Een meisje met vlechtjes. Ze is ouder dan ik en heet Britta.

Dan een jongen, ook ouder dan ik, hij heet Gustav. Een meisje, jonger dan ik, heet Lisa. Dan is er nog een kleiner jongetje, dat zich achter Gustav verschuilt. Hij heet Åke. Mevrouw Margareta tilt het jongste meisje op, dat nog niet zo goed kan lopen. Ze wijst naar haar en zegt: ‘Anna.’

Dit is dus mijn Zweedse gastgezin. We kijken elkaar aan. Ik voel me ongemakkelijk zoals ik daar sta met mijn koffertje. Ik mis mijn ouders, mijn zusje en broer opeens heel erg. Niemand zegt wat, maar mevrouw Margareta wijst naar de trap die naar de bovenverdieping leidt. Ze lacht. Dan loopt ze naar boven en ik loop achter haar aan.

De bovenverdieping heeft een overloop en drie slaapkamers. Een voor de jongens, daar zal ik ook slapen, begrijp ik, en een kamer voor de meisjes. In de middelste slaapkamer slapen de vader en moeder, en Anna.

Mevrouw Margareta wijst naar een bed dat onder een raam in de jongenskamer staat. Ik leg mijn koffer erop. Het kussen heeft een wit, geborduurd sloop. Het laken, dat onder een glanzende, gewatteerde deken ligt, heeft een brede, witte, geborduurde rand.

Alles is hier zo mooi.

Midden in de kamer staat een tafel. Er liggen boeken op en ook een paar meccano-onderdelen. De meccano trekt mijn aandacht. Die heb ik al heel lang niet meer gezien.

Boven het bed van Gustav hangt een model van een vliegtuig aan het plafond. Aan de muur boven zijn bed hangt een vaantje waar *NAIK* op staat. Ik weet niet wat dat betekent. Misschien is het een of ander sportteam. Ik vraag me af van welke sport.

Er klinkt gerommel bij de deur en Åke stampst giechelend en met veel lawaai de kamer binnen. Hij kijkt me nieuwsgierig aan en lacht met zijn hele gezicht. Hij heeft een balletje in zijn ene hand en in zijn andere een auto. Hond Jeppe komt kwispelend achter hem aan.

Het is niet zoals thuis. Maar het komt vast goed.

Mevrouw Margareta gebaart dat we weer naar beneden moeten. Åke en de hond duwen elkaar opzij op de trap in een wedstrijd om als eerste beneden te zijn en ik loop achter hen aan de keuken in.

Midden in de keuken staat een grote tafel met veel stoelen eromheen. Het ruikt lekker, maar ik weet niet waarnaar. De tafel is gedekt voor acht personen. Voor de hele familie Ängberg – en voor mij.

Mevrouw Margareta zet een paar schalen met eten op tafel, met gekookte eieren en brood en ham. Dat moet ze al hebben klaargeemaakt voordat zij en meneer Karl naar Nyköping zijn gereden om mij op te halen. Nu bakt ze de worstjes die ze op de terugweg van het station gekocht heeft. Het ruikt heerlijk. Alle borden op tafel zijn nog heel en passen bij elkaar. Dat was thuis wel anders. Daar hadden we alleen ongelijke kopjes en kapotte schalen. We konden geen nieuwe kopen. We moesten tevreden zijn met wat we hadden.

Ik kijk in de grote keuken om me heen. Alles is zo mooi en netjes. Alle

keukenkasten hebben deurtjes, zelfs alle kamers hebben nog deuren. In Nederland, tijdens de laatste, vreselijke oorlogswinter, de Hongerwinter, was er geen brandstof om je huis mee te verwarmen. De mensen stopten alles wat ze hadden dat kon branden in de haard. Toen er geen bomen meer waren, gooiden ze zelfs hun deuren en meubels op het vuur. Ik heb die kale huizen gezien. Het was verschrikkelijk. Dit huis, Fridhem, heeft al zijn deuren gelukkig nog.

Ik heb ontzettende honger, maar kan haast niets door mijn keel krijgen. Een half ei en een beetje melk, meer lukt niet. Mevrouw Margareta kijkt me vragend aan, maar ik schud mijn hoofd.

Ik heb een paar jaar honger geleden. Nu staat er meer eten voor mijn neus dan ik in lange tijd heb gezien. Ik weet niet wanneer ik voor het laatst uit een vol glas melk heb gedronken. O ja, dat was in Landskrona, op weg naar Nyköping. Maar daarvoor? Toch kan ik haast niets weggrijpen.

Mevrouw Margareta heeft een schaal met grote rode frambozen op tafel gezet. Ik pak er eentje en steek die in mijn mond. Hij smaakt heerlijk zoet. Ik pak er nog een paar.

Mevrouw Margareta aait me voorzichtig over mijn hoofd en lacht. Ze wordt niet boos omdat ik niet zo veel van haar lekkere eten neem. Gelukkig maar.

Dan wandelt er een poes de keuken binnen, die op het aanrecht springt. Daar staat een kan, waar denk ik room in zit.

Mevrouw Margareta wijst naar de kat en zegt: 'Lotta.'

Ik knik.

Poes Lotta kijkt over de rand van de kan met room. De opening is te smal voor haar kop. Dan steekt ze een poot in de room en likt die schoon. Dat doet ze een paar keer. We kijken allemaal naar Lotta en dan naar elkaar en dan beginnen we te lachen. Poezen zijn slimme beesten.

's Avonds zet meneer Karl de radio aan, die in een kamer naast de keuken staat. Het is een kamer die gebruikt wordt als kantoor, maar er staan ook een bank en een paar leunstoelen. De kamer naast het kantoor is heel deftig met een blauwe fluwelen bank. Daar mogen we niet naar binnen.

'Stockholm-Motala,' zegt een stem in de radio.

Ik kijk geïnteresseerd naar de radio en vraag me af of je er ook zenders uit Nederland mee kunt ontvangen. Dat moet ik uitzoeken. Het zou moeten lukken.

Meneer Karl en mevrouw Margareta luisteren naar iets wat net zo klinkt als de nieuwsberichten thuis. Ik kan er alleen niets van verstaan. Ze luisteren zonder iets te zeggen en met ernstige gezichten en ik snap dat de nieuwsberichten hier net zo belangrijk zijn als thuis. In de oorlog was het heel gevaarlijk om een radio te hebben. Nieuwsberichten waren gevaarlijk volgens de Duitsers. Die dachten dat het beter was als we in Nederland niet wisten wat er in de rest van de wereld gebeurde.

Eerst mocht je in Nederland niet meer naar buitenlandse radiozenders luisteren. Toen mocht je niet meer naar Engelse of Amerikaanse liedjes luisteren. Vanaf 1943 was het in Nederland zelfs verboden om een radio te hebben. Veel mensen luisterden stiekem toch naar Radio Oranje, dat elke avond om negen uur via de BBC vanuit Londen een kwartier lang ongecensureerde nieuwsberichten uitzond. Toen de oorlog voorbij was, kochten mijn ouders meteen een nieuwe radio. Maar dat je zelf mag bepalen naar welke radioprogramma's je wilt luisteren, vind ik nog steeds heel gek.

Ik gaap aan één stuk door. Mevrouw Margareta pakt mijn hand en neemt me weer mee naar de jongenskamer. Ze laat zien waar de badkamer is. Ze geeft me een schone handdoek en een nieuw stuk zeep. Er zit nog een wikkel omheen! Dat ben ik niet meer gewend, een heel stuk zeep

voor mij alleen! En dan nog een nieuw stuk ook. In de oorlog was er in Nederland geen zeep te krijgen, in elk geval op het laatst niet meer. Ook krijg ik een nieuwe tandenborstel en een volle tube tandpasta.

Alles is hier zo rustig en stil, veel stiller dan thuis in Tiel. Ik hoor de wind ruisen door de takken van de grote boom die buiten voor ons slaapkamerraam staat. Ik hoor de regendruppels tikken tegen het raam. Het is alsof hier geen oorlog is geweest. Nou ligt Tystberga wel op het platteland en is Tiel een stad. Maar er hangt hier ook iets anders. Een soort kalmte.

Ik denk aan de geluiden die je hier niet hoort. Hier hoor je geen laag overvliegende bommenwerpers. Niet de dreigende stilte vlak voordat de bommen op de grond vallen en ontploffen. Hier hoor je geen geschreeuw. Geen marcherende soldaten met stampende laarzen. Hier zijn de geluiden vriendelijk, klein, onschuldig. Dat vind ik zo fijn!

Ik was mijn gezicht en mijn handen en poets mijn tanden. Ik val bijna meteen in slaap als ik onder de deken en het geborduurd, gestreken laken kruip. Åke slaapt al. Hij heeft de deken van zich af gegooid. Gustav ligt te lezen. Er staat *Biggles* op de omslag. Ik heb wel van de jongensserie over Biggles gehoord, maar ik heb er nog nooit een boek van gelezen. Als ik eenmaal Zweeds heb geleerd, mag ik misschien zo'n boek van Gustav lenen.

De lamp op de overloop brandt geel en warm. Buiten waait de wind. Beneden hoor ik mijn gastouders met elkaar praten. Ik hoor rammelend serviesgoed.

Ik hoor hoe de hond zachtjes dichterbij komt. Jeppe loopt de kamer binnen en gaat met een zucht op de vloer naast mijn bed liggen. Wat er daarna gebeurt, weet ik niet.

Midden in de nacht word ik wakker omdat er iemand schreeuwt. Een wilde, nare schreeuw.

Ik ben het zelf.

Mevrouw Margareta zit naast me op de rand van het bed en aait me over mijn hoofd. Ik ga rechtop zitten.

Mijn hart klopt in mijn keel en ik ben nat van het zweet. Ik weet niet meer wat ik heb gedroomd, ik wil het ook niet weten.

Ik hoor bommen vallen, al zijn er geen bommen hier. Hier is het stil.

Ik zie vuur en ruïnes. Mensen die om voedsel bedelen. Hun wanhopige gezichten. Ik wil ze niet zien. Ze strekken hun magere handen naar me uit, maar ik heb geen eten om te delen.

Ik hoor vliegtuigen die rakelings over de daken vliegen. Maar eigenlijk is het enige wat ik hoor het geruis van de wind.

Ik hoor dingen die er niet zijn. Ik hoor mijn herinneringen. Het zijn herinneringen aan de oorlog. Zelfs nu het vrede is, gaat de oorlog in mijn dromen verder. Dat vind ik maar raar.

De andere kinderen slapen diep. Mevrouw Margareta pakt mijn hand. We lopen zachtjes naar beneden, naar de keuken. Ze kijkt me aan en lacht. Ze kookt water, pakt een mok, schept er cacao, suiker en een beetje room in, roert en giet het hete water erop. Chocolade is een ongekende luxe. Dat heb ik niet meer gehad sinds de oorlog begon. Nou ja, tot de geallieerden chocolade uit de vliegtuigen dropten. Maar dat is een heel ander verhaal.

We gaan op de bank in het kantoor zitten. Ze geeft me de chocolademelk. Hij is zoet en warm en heerlijk. Mevrouw Margareta legt een deken over me heen. Ik ben weer helemaal kalm. Jeppe komt binnen en legt zijn kop op mijn knie. Als ik hem aai, doet hij zijn ogen dicht.

We praten niet. Mevrouw Margareta steekt een klein lampje aan, dat de ruimte zacht verlicht.

Als de chocolademelk op is, doet ze de lamp uit. Dan gaan we weer naar boven. Het is zo stil hier. Geen enkel geluid. Jeppe sjokt achter ons aan. Mevrouw Margareta stopt me weer lekker in. Jeppe gaat op de vloer naast mijn bed liggen. Ik moet flink gapen.

Warme chocolademelk met room. Het is het lekkerste wat ik ooit heb geproefd.

BRITTA

Ik maak de grote deuren van de linnenkast open en leg de stapel met pas gestreken, witte geborduurde bovenlakens bij de andere lakens. Dan stoot mijn hand tegen iets hards. Wat is dat nou? Hier ligt voornamelijk zacht beddengoed, maar dit voelt hard en hoekig. Wat zou het zijn? Ik voel voorzichtig en trek een boek uit de kast.

Waarom ligt er een boek in de linnenkast? Boeken horen op de boekenplank. Wie heeft dat boek hier verstopt?

Ik hou het boek in mijn hand en lees snel de titel. *Rijd vannacht!*. Het boek is geschreven door Vilhelm Moberg. Mama of papa moet het in de kast hebben gelegd. Zou het een vergissing zijn? Nee, want het boek lag helemaal achterin verstopt. Is dat omdat niemand het mag lezen? Het enige kind in dit huis dat zo'n boek zou willen lezen, ben ik.

Hebben mama en papa het verstopt zodat ik het niet zou vinden?

Ik kijk snel om me heen. Mijn broertjes Gustav en Åke voetballen in de tuin, dat kan ik door het keukenraam zien. Mijn zusje Lisa van acht speelt met de blokken met mijn kleinste zusje, Anna. Zij is nog maar een jaar.

Ik neem het boek mee en sluip naar de plek waar ik heen ga als ik met rust wil worden gelaten. De bergruimte op zolder. Dat is mijn geheime

plek. Ik loop op mijn tenen naar boven en glij door een van de kleine deuren de bergruimte in. Ik doe hem voorzichtig achter me dicht. Mijn hart klopt in mijn keel.

Helemaal achterin zit een hoog raam. Daar schijnt de bleke herfstzon door naar binnen. Er vallen schaduwen op opa's oude bontjassen, die hij droeg toen hij lang geleden in de winter met paard en wagen op pad ging.

Ik loop naar het raam. Ik hoor het wel als mama en papa met de vrachtwagen thuiskomen, met het Nederlandse jongetje dat ze van het station in de stad hebben gehaald. Hij is elf jaar, twee jaar jonger dan ik. Het Nederlandse jongetje zal deze winter bij ons logeren. Ik vraag me af hoe dat zal gaan. Ze hebben doorgegeven dat hij Wim heet. Ze hebben ook verteld dat hij het heel zwaar heeft gehad en dat we aardig tegen hem moeten zijn. Hij spreekt alleen Nederlands.

We hebben een taalgids Nederlands gekregen van hulporganisatie Rädä Barnen, de Zweedse afdeling van de internationale organisatie Save the Children.

Nederlands en Zweeds lijken best veel op elkaar:

God morgon! – Goedemorgen!

God afton! – Goedenavond!

Ja betekent 'ja' en *nej* 'nee'. *Hej* betekent 'hallo'.

Ik heb heel goed geoefend op de zin: 'Ik spreek geen Nederlands.' Dat betekent: *Jag talar inte holländska*. Maar dat weet Wim vast al.

Ik vraag me af hoe hij eruitziet.

Dan begin ik aan de eerste bladzijde van *Rijd vannacht!*

Mama en papa hebben mijn broertjes en zusjes en mij verteld dat het zelig is voor het jongetje dat bij ons komt logeren. Hij heeft heel nare dingen

meegemaakt, maar we weten niet precies wat. Alleen dat het met de oorlog te maken heeft.

Als ze thuiskomen nadat ze Wim van de trein hebben gehaald, heeft hij nog een papiertje om zijn nek met zijn naam erop, zodat je weet wie hij is. Hij is mager als een lat en ziet er ontzettend moe uit. Aardig, maar mager en moe.

'Hallo,' zeg ik, zoals ik heb geleerd uit de taalgids Nederlands die we hebben gekregen.

Hij lacht even. Heb ik het verkeerd uitgesproken misschien?

'Hallo,' zegt Wim zachtjes.

Mama neemt hem mee naar boven om hem de slaapkamer te laten zien en om zijn koffer weg te zetten. Wat weet ik eigenlijk over de oorlog? In Zweden is het geen oorlog geweest, niet echt tenminste. We moesten wel mobiliseren, eten ging op rantsoen en we moesten de ramen verduisteren, maar veel meer merkten we niet van de oorlog. Er vielen geen bommen. 'Mobiliseren' betekent dat veel vaders in het leger moesten om verschillende plekken te bewaken of om te controleren of soldaten uit een ander land Zweden niet aanvielen.

We hebben geluk gehad, want onze vader hoefde niet in het leger. Hij is vrachtwagenchauffeur, hij haalt melk op bij de boeren en dat is belangrijk voor het hele land. Daarom mocht hij thuisblijven. Hij vervulde met zijn vrachtwagen zijn dienstplicht hier in Tystberga.

In Finland was het wel oorlog. Noorwegen en Denemarken werden bezet door Duitsland, dus de wereldoorlog was niet ver bij ons vandaan. Er liggen nog steeds mijnen in de Oostzee. Het gevaar was heel dichtbij. Toch hebben we het gered.

Als er iets op rantsoen is, betekent dat dat je het niet zomaar kunt kopen. Je krijgt distributiebonnen die je mee moet nemen als je boodschappen

gaat doen. Met die bonnen wordt voorkomen dat sommige mensen meer kunnen kopen dan andere. Eieren en boter zijn op rantsoen. Meel en haver, suiker en stroop, vlees en spek ook.

Grote mensen kregen een halve kilo koffie, waar ze een heel jaar mee moesten doen. Grote mensen dronken in plaats van koffie iets wat ze 'koffiesurrogaat' noemen. Ze gebruikten vijgen, of wortels, of cichorei-wortels om koffie mee te zetten. Alleen kinderen mochten cacao. Mama heeft heel veel distributiebonnen. Met kerst krijgen alle kinderen elk tien kerstkaarsjes. Aangezien we met z'n vijven zijn, krijgen we dus wel vijftig kaarsjes.

Sommig eten, zoals gevogelte, wild en konijn, was in de oorlog niet op rantsoen. Vis was ook zonder bonnen te krijgen. We hadden altijd aardappels en wortels; die konden we bij de meeste dingen eten. Sommige mensen aten zelfs eekhoorn en das, dat hoefden wij niet. Veel mensen hadden konijnen als huisdier, die ze uiteindelijk hebben opgegeten omdat ze vlees nodig hadden. Wij hoefden geen konijn te eten, we hebben ons prima zonder gered.

Meel, brood en suiker zijn nog steeds op rantsoen, al is de oorlog voorbij. Koffie, thee en cacao niet meer.

Er was niet genoeg benzine voor de auto's, dus kregen die een gasgenerator achterin. Zo'n generator zit ook in papa's vrachtwagen.

Kleren en schoenen waren in de oorlog ook op rantsoen. Mama heeft veel van haar jurken voor me vermaakt. Onze naaister, Hilda Naald, kan ook kleren vermaken zodat ze passen. Åke heeft Gustavs oude schoenen gekregen. Af en toe maken winkels reclame voor iets wat ze 'vooroorlogse kwaliteit' noemen. Dat betekent dat het net zo goed is als de spullen die ze voor de oorlog verkochten. Vooroorlogse kwaliteit is iets heel moois, maar ik kan me eigenlijk niet meer herinneren hoe dat eruitzag.

We wonen op het platteland en verbouwen veel van ons eten zelf. In onze tuin telen we aardappels, wortels, bonen en uien. We hebben rabarber, appels, peren, kruisbessen, frambozen, aalbessen en aardbeien. We hebben helemaal geen honger geleden tijdens de oorlog.

Voor de mensen in de stad is het lastiger. Papa neemt af en toe een lendenbiefstuk mee naar zijn neven die in Stockholm wonen. Op het platteland is genoeg vlees, dus delen we het met anderen.

Ik was zeven jaar toen de oorlog uitbrak.

Het is in Zweden dus nooit echt oorlog geweest, maar dat had wel gekund. Dat gevoel had ik in elk geval als we 's avonds op de bank in het kantoortje klommen om naar de radio te luisteren, als de BBC het nieuws in het Zweeds uitzond. Ik begreep er niet zo veel van, maar mama en papa keken steeds bezorgder naarmate de oorlog langer duurde. Ze zeiden dat de nieuwslezers in Engeland meer vertelden dan de nieuwslezers in Zweden. Ik begreep dat veel mensen stierven, dat veel kinderen honger leden. Maar Gustav, Lisa en ik konden gewoon naar school. We zaten bij de padvinders en elke zondag gingen we naar de kerk. In de zomer gingen we zwemmen en in de winter skiën en schaatsen. Alles was eigenlijk heel normaal. Ik las boeken. Die leende ik van juffrouw Bäck. We fietsten, voetbalden en speelden met Jeppe. We hebben geluk gehad.

De oorlog was ver weg.

Ik zou Wim willen vragen wat hij heeft meegemaakt. Ik wil hem vragen of hij over de oorlog wil vertellen. Ik wil het wel én niet weten. Maar het is nog te vroeg om dat soort dingen te vragen. Eerst moeten we elkaar beter leren kennen. Over de oorlog kunnen we altijd nog praten.

Voor Wim bij ons kwam, hebben we in een boek over Nederland gelezen. Er stond bijvoorbeeld in dat er 390 musea in Nederland zijn en dat

Amsterdam gebouwd is op negentien eilanden. Dat zijn er wel heel veel. Er zijn verschillende bekende Nederlandse schilders, zoals Rembrandt en Vincent van Gogh. Die maakten deftige portretten en prachtige schilderijen van rommelige zonnebloemen. Voor de oorlog was er ook een akker waar vijftienduizend tulpen van meer dan zeshonderd verschillende soorten groeiden. Ik kan me niet voorstellen hoeveel tulpen dat moeten zijn geweest.

We hebben geleerd dat Nederland beroemd is om zijn vele goede kazen. Eén kaas heet zelfs Gouda. Je kunt aan die naam wel horen dat het een goede kaas moet zijn. We hebben in het boek ook gelezen dat de stad Tiel, waar Wim vandaan komt, het centrum is van de fruitteelt-streek de Betuwe. Veel toeristen brengen een bezoek aan de stad, stond in het boek.

Terwijl mama boven is met Wim, kijk ik in de *Sörmlands Nyheter* van vandaag, de krant ligt op de tafel in het kantoor. Ik blader naar het jeugdfeuilleton. Daarin staat een mooi vervolgverhaal. Het heet: *Met de 'Woestijnwind' naar India, de spannende autorit van drie Zweedse padvindes*. Ik lees het elke donderdag en vrijdag. De andere dagen staan er verhalen in voor grote mensen. Dit verhaal is ontzettend spannend, maar ik vind het veel te kort. Ik hou meer van boeken met lange verhalen, die je niet zo snel uit hebt.

Ik lees de filmaankondigingen ook. Af en toe gaan we naar de bioscoop in Nyköping. Ze draaien daar ook kinderfilms.

Na een tijdje komen mama en Wim weer beneden. Wim heeft zijn koffer op de slaapkamer gelaten. We gaan eten. Mama heeft worstjes gebakken, maar Wim neemt maar een paar happen. Hij vindt worstjes misschien raar. Mama heeft ons al eerder verteld dat we niet naar hem mogen staren. Hij moet de tijd krijgen om te wennen, zegt ze. Dus doen we alsof er

niets aan de hand is. Åke eet zeven worstjes. Ik snap niet hoe er plaats is in zijn buik voor zo veel eten.

Voor ik ga slapen, lees ik in bed een stukje uit *Rode Orm* van Frans G. Bengtsson. Ik vind het een mooi boek, het gaat over Vikingen. Het is veel dikker dan het jeugdfeuilleton in de krant. Eigenlijk wil ik verder lezen in *Rijd vannacht!*, maar dat durf ik niet nu mama en papa thuis zijn. Stel je voor dat ze me betrappen. Lisa ligt al te slapen.

Ik word wakker omdat *Rode Orm* op mijn gezicht valt. Nu wordt het tijd om de lamp uit te doen.